

1971

Egy hős amerikai magyar orvos

1971 máj. 9.

Írta: VASVÁRY ÖDÖN

Csodálkozva olvastam a napokban, hogy a pellagra nevű szörnyű betegség felütötte a fejét Maryland állam elmeegógyintézteiben. Csodálkozások oka az, hogy tudomásom szerint a pellagra (amelynek magyar neve úgy hiszem, nincs is), a már "legyőzött" betegségek közé tartozik, mint a kolera, diftéria és a gyermekbénulás. Orvosi dolgokhoz természetesen nem értek, de a pellagra legyőzésének körülményeit ismerem, mert ez a nagyfotosságu tudományos győzelem egy magyar származásu amerikai orvos ne-

Vasváry Ödön

véhez fűződik.

Ennek az orvosnak Dr. Goldberger József volt a neve és 1874-ben született a Sáros megyei Girált községben. 1928-ban halt meg Washingtonban, a rák ölte meg 54 éves korában.

Evekkor ezelőtt egy könyv jelent meg, benne 28 olyan amerikainak életrajzával, akiket a szerző az amerikai nemzet legnagyobbjainak tart. Köztük van természetesen Washington, Benjamin Franklin, Jefferson, Lincoln is — és ott van Dr. Goldberger József életrajza is, akinek nevét pedig aligha ismerik az orvosi körökön kívül. Ilyen kitüntetést alaposan meg kell érdemelni.

De tulajdonképpen mi az a pellagra?

Egy betegség, amely a nagyon szegényes, vitamin nélküli táplálkozás következménye, tehát a szegény vidékek réme, szegény emberek gyilkosa. Spanyol és Franciaország legszegényebb vidékein évszázadok óta szedte áldozatait. Kicserepedett száj, viszkető, égő, kirepedt és felhólyagzott bőr, teljes elgyengülés, fejfájás jellemzi, amiket általános leromlás, örjögéssé fajuló rémlátások tömege követt aminek legtöbbször a halál vet véget.

Ez a betegség csak Mississipp államban, az Egyesült Államok legszegényebb vidékén, 1914-ben 1192 embert ölt meg. Dr. Goldberger akkor az országos egészségügyi szolgálat egyik orvosa volt, őt küldték le, hogy kivizsgálja: mi lehet a szörnyű emberpusztítás oka?

Két tény hamarosan beigazolódott: Az egyik

1791

az volt, hogy a betegség csakis a legszegényebb embereket támadta meg, a másik: hogy a baj nem ragályos. Goldberger szabadon vegyült el a betegek között, anélkül, hogy a saját egészsége kárát vallotta volna.

Kiderült, hogy a kórházak betegei a személyzettel együtt ugyanabból a konyhából étkeztek, de nem ugyanazt ették. A betegeket kukorica liszttel, sózott disznóhussal, cukornád sziruppal etették, szóval a legszegényebb déli emberek eledeleit kapták. A gyermekkórházak vizsgálata ugyanezt derítette ki: a pellagrát minden esetben a gyengén táplált gyermekek kapták meg, a személyzet sohasem.

A következő év még szomorubb statisztikát produkált Mississippiben: 1535 ember halt meg pellagrában, nem számítva azokat, akikről nem is tudtak.

Még az előző évben Goldberger és orvostársai kiszemeltek egy árvaházat, ahol a vezetőség beleegyezésével lényegesen feljavították a gyermekek ételmézését.

Egy év múlva szenzációs felfedezésre jutottak: az árvaházban, ahol azelőtt 79 pellagrás gyermek volt, ekkor már egyetlen egyet sem találtak, aki ebben a betegségben szenvedett.

Ugy látszott tehát, hogy megtalálták a titok kulcsát. A betegség oka: az egyhangu, szegényes étkezés, a protein tartalmu ételek hiánya. Az étrendet friss hússal, tejjel, tojással és más protein tartalmu éledelekkel kell feljavítani.

Ez volt az elmélet, amit azonban még be kellett bizonyítani.

Goldberger felkereste az állam kormányzóját, akit rábírt ennek a kísérletnek megpróbálására: az állam egyik börtönében, ahol pellagrás beteg sohasem volt, felszólítanak egyes, kisebb váddal terhelt rabokat, hogy hat hónapra vállalják a legszegényebb emberek ételmézését: a legjobbat fogják kapni, és csakis olyasmiből, amit a legszegényebb emberek esznek. Hat hónap múlva kegyelmet kapnak, szabad emberek lesznek.

Természetesen bőven akadt vállalkozó. Kiválasztottak 12 erős, egészséges embert, akik a farmon nehéz munkát végeztek és elkezdtek őket a legfinomabb fehér kenyérről, kukorica liszttel, édes krumplival, sós disznóhussal, káposztával, cukornád sziruppal élelmezni. A rabok élvezték a helyzetet és nevettek, hogy most is fegyveres örök vigyáznak rájuk. Nem tudták, hogy az örök nem a szökést akarták megakadályozni, hanem azt, hogy másféle táplálékhoz semmi szín alatt se jussanak.

Hat hét kellett hozzá, hogy az emberek hervadozni kezdjenek. Szédülés, álmatlanság, izzoskedés vette elő őket. Lesoványodtak, kedvetlenek, gyöngék lettek. A szájuk kezdett kicserepesedni, nyelvük hegyén fájdalmas pattanások keletkeztek. Később jöttek a fájdalmas bőrkiütések amelyek szabályos geometriai formában terjednek tovább: szóval a pellagra kétségbevonhatatlan jelei.

A feltevés beigazolódott: míg a többi rab között, akik piszkos, poloskás zugokban éltek összezúfolva, mincén higiéniai lehetőség nélkül, de aránylag tisztességes kosztot kaptak — egyetlen egy pellagrás sem akadt — a 12 önkéntes mind ennek az áldozata lett.

Még egy bizonyítékra volt szükség: beigazolni, hogy a betegség nem ragályos. Goldberger és több társa ekkor lett igazi hőség az orvostudománynak: beoltották magukat a pellagrás betegek vérével — és egyiküknek sem lett semmi baja.

És mi volt a jutalma ezeknek a hősöknek? A világon semmi. Még csak előléptetést vagy vállvetetést sem kaptak. Amit tettek, kötelességük teljesítése volt.

Maryland állam elmeógyógyintézeteiben több mint tíz ezer ápolat van, akik között hivatalos megállapítás szerint "igen sok" a pellagrás beteg. Az ápoltak napi élelmézése eddig átlag 72 centbe került. Ezt az orvosok egy dollárra szeretnék volna felemeltetni, de a költségvetési bizottság az emelést csak 85 centig engedélyezte, ami távolról sem orvosolja a jelenlegi helyzetet. Az állam egészségügyi főorvosa azt mondja, hogy fogalma sincsen, hány elmebeteg szenved pellagrában. Egy kórházat végig vizsgált és megállapította, hogy "igen nagy számú" (tremendous number) ápoltnak erősen megdagadt a nyelve és testén súlyos bőrkiütések vannak. A kórházi személyzet semmi különösét sem talált ezeken az embereken. Az állami főorvos azt sem tudja, hogy hányat ölt meg közülök a pellagra.

Kell kommentár mindezekhez? 1914-ben Mississippiben pontosan tudták a pellagra halálos áldozatainak számát. 1971-ben Maryland államban, a főváros közvetlen közelében nem tudják, hogy hány pellagrás elmebeteget ápolnak az állami intézetekben és a főorvosnak fogalma sincsen róla, hogy hányat ölt meg ez a betegség.

Csak a multban lettek volna hősei az orvosi hitványnak?

